

5.5.2022

Sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022

Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys AMKE tarkastelee lausunnossaan yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomusta eduskunnalle erityisesti ammatillisen koulutuksen näkökulmasta. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 62 prosenttia on yli 20-vuotiaita.

Ammatillisen koulutuksen lakimuutokset parantavat mahdollisuuksia puuttua häirintään

Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittaa eduskunnalle, että koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta puuttua oppilaisiin ja opiskelijoihin kohdistuvaan häirintään tulisi säätää lailla. AMKE ei kannata esityksen ulottamista ammatilliseen koulutukseen. Lakiin ammatillisesta koulutuksesta 531/2017 on juuri tehty muutoksia, jotka parantavat mahdollisuuksia puuttua myös häirintään. Muutokset tulevat voimaan 1.8.2022.

80 § Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön on lisätty 6 momentti: ”Opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.” AMKE pitää muutosta tarpeellisena keinona puuttua ongelmiin.

94 § Opiskelijan velvollisuudet on muutettu 2 momentti seuraavaan sanamuotoon: ”Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Opiskelijan on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.”

Aiempi sanamuoto kuuluu: ”Opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti.” AMKE katsoo, että muutos laajentaa ja täsmentää voimassa olevan momentin mukaista opiskelijan käyttäytymisvelvollisuutta. Se on myös yhtenäinen perusopetus- ja lukiolain kanssa.

Opetushallitus on myös antanut opetuksen ja koulutuksen järjestäjille ohjeen (1/012/2016) järjestyssääntöjen laatimisesta. Järjestyssäännöillä edistetään oppilaitoksen sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Ammatillinen koulutus ja yhdenvertaisuuden vahvistaminen

Ammatillinen koulutus on yleisin koulutusväylä vieraskielisille ja maahanmuuttajataustaisille. Vuonna 2020 ammatillisessa koulutuksessa oli 44 000 vieraskielistä opiskelijaa. Heidän osuutensa on yli kaksinkertaistunut 10 vuoden aikana. Vieraskielisten opiskelijoiden suuresta määrästä johtuen myös paineet opetuskielen taidon tukemiseen kasautuvat ammatilliseen koulutukseen.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun raportissa todetaan, että S2-aineeseen ohjaamisessa ilmenevien rodullistavien ajattelutapojen tiedostaminen ja purkaminen on tärkeää yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta koulutuksessa. AMKE korostaa, että yhtä lailla ongelmana on, että kaikki S2-opetusta tarvitsevista eivät saa tarvitsemaansa opetusta. S2-opetuksen toteutumista ja kehittämistarpeita koskevan selvityksen mukaan (Owal Group, 2022) tämä johtuu erityisesti resurssien niukkuudesta sekä joidenkin huoltajien haluttomuudesta oppijan S2-oppimäärän valintaan. Taustalla on usein pelko leimautumisesta ja S2-oppimäärän vaikutuksista jatko-opintoihin, mikä johtuu mm. huoltajien heikosta suomalaisen koulutusjärjestelmän tuntemuksesta.

AMKE pitää kannatettavana yhdenvertaisuusvaltuutetun esitystä, että rasmin- ja syrjinnänvastainen kasvatustyö tulisi osaksi opettajien pedagogisia opintoja ja täydennyskoulutusta. On tärkeää vahvistaa sekä henkilöstön, että opiskelijoiden kykyä tunnistaa tilanteita, joissa esiintyy syrjintää tai rasismia sekä keinoja puuttua näihin. AMKE katsoo, että opettajien koulutuksen tulisi lisäksi antaa valmiudet kielitietoisesta pedagogiikasta, koska opiskelijayhteisöt ovat usein monikielisiä.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa painotetaan vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta koulutuksessa. Oppivelvollisuusudistuksen myötä vaativana erityisenä tukena järjestettävän ammatillisen koulutuksen hakijamäärä on kasvanut merkittävästi, jonka seurauksena kaikkien ammatillisten erityisoppilaitosten opiskelijavuodet ovat ylittyneet. Opiskelijamäärien lisääminen edellyttää koulutuksen järjestäjiltä merkittävää resurssointia sekä henkilöstöön, että tiloihin. AMKE korostaa, että hallituksen on lupauksensa mukaisesti korvattava täysimääräisesti oppivelvollisuustehtävästä aiheutuvat kustannukset koulutuksen järjestäjille.

Koronapandemian rajoitustoimien vaikutukset ammatillisessa koulutuksessa

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksen mukaan koronapandemia nosti esiin monia yhdenvertaisuuskysymyksiä koulutuksessa. AMKE toteutti ammatillisen koulutuksen järjestäjille neljä seurantakyselyä koronapandemian vaikutuksista ammatillisen koulutuksen järjestämiseen aikavälillä huhtikuu 2020 - huhtikuu 2021. Tulosten mukaan ammatillisen koulutuksen sopeutuminen poikkeustilanteeseen toteutui olosuhteisiin nähden hyvin.

Koronatilanne vaikeutti merkittävästi työpaikalla oppimisen mahdollisuuksia. Kipeimmin vaikutukset kohdistuivat matkailu- ja ravintola-alan opiskelijoihin, jossa oppi- ja koulutussopimuksia jouduttiin keskeyttämään hallituksen yrityksille asettamien koronarajoitusten vuoksi. Suurin osa opiskelijoista pystyi kuitenkin jatkamaan opintojaan muilla tavoin.

Koronaepidemian takia ammatillisen koulutuksen lakiin tehtiin väliaikainen muutos, joka mahdollistaa näyttöjen toteuttamisen myös oppilaitoksen ympäristöissä. Päätös oli tärkeä ammattiin opiskelevien opintojen etenemisen varmistamisen kannalta. AMKE:n seurantakyselyjen mukaan yli puolet koulutuksen järjestäjistä on hyödyntänyt tätä mahdollisuutta.

Ammatillisessa koulutuksessa on keskimääräistä enemmän opiskelijoita, jotka tarvitsevat opintoihinsa tukea koronapandemian aiheuttaman oppimisvajeen paikkaamiseksi. Etäopetuksessa erityisen vaikeassa asemassa olivat vieraskieliset sekä erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat. Koulutuksen järjestäjät pyrkivät järjestämään heille lähiopetusta myös silloin, kun koulut olivat suljettuina keväällä 2020.

Koronan vaikutukset näkyvät pudotuksena ammatillisista oppilaitoksista valmistuneiden määrässä. Vuonna 2020 valmistuneita oli 65 000, kun vuonna 2019 valmistuneiden määrä oli 71 500. Osalla opiskelijoista valmistuminen on viivästynyt, osalla taas opinnot ovat keskeytyneet koronapandemian takia. Tarve erilaisille tukitoimille jatkuu vielä pitkään.

Sateenkaarinuorten hyvinvointiin tulee panostaa

AMKE pitää hyvänä, että yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa nostetaan esiin sateenkaarinuorten syrjinnän ehkäisemiseen ja yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyvien toimien tarve. Tuoreen Amisbarometrin (2022) tulokset osoittavat, että tässä on vielä paljon tehtävää.

Amisbarometrin tuloksista käy ilmi, että noin joka viides sukupuolivähemmistöön kuuluva ammatillisen koulutuksen opiskelija oli harkinnut opintojen keskeyttämistä tai opiskelupaikan vaihtoa. Vastaava luku kaikenikäisistä miehistä ja naisista oli kuusi prosenttia. Yleisimmät syyt harkita keskeyttämistä liittyivät alan tai opiskelun kiinnostavuuteen, opetuksen laatuun tai organisointiin, oppimisvaikeuksiin tai terveydellisiin syihin. Sukupuolivähemmistöön kuuluvilla korostuivat lisäksi kiusaamiseen tai häirintään ja syrjintään tai rasismiin liittyvät syyt. He myös kokivat olonsa selvästi useammin turvattomaksi kuin muut ammatillisen koulutuksen opiskelijat.

Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry

Veli-Matti Lamppu
toimitusjohtaja

Satu Ågren
johtava asiantuntija

Lisätiedot: johtava asiantuntija, Satu Ågren, 040 772 3234, satu.agren@amke.fi